אכל מועד לגמרי לא משכחה לה לגד תמום כלל. דליתייב חלי זנק: **שלא יגדל אדם כו'.** הכי נמי האי לא ישמרנו לא יקיימנו הוא:

הדרן עלך שור שנגח ארבעה וחמשה

שור שנגח את הפרה ונמצא עוברה בלדה. ומת: **ואין ידוע אם עד שלא נגחה ילדה.**

ולא מת מחמת הנגיחה: **אם משנגחה.** ומחמת הנגיחה הפילתו: **ורביע זנק.** דתם חייב חלי זנק והאי ולד מוטל בספק הוא וחולקין: **וכן פרה שנגחה כו'.** מפרש בגמ' [ע"ב]: **גמ' אי נמי לרי הא.** דיכול לומר לשחיטה מכרתיו לך ואף על גב דאיכא למימר זיל בתר רובא ורובא לרדיא קזבני והוי מקח טעות אשמעינן מתניתין דהואיל ונקיט מוכר דמי הוה ליה אידך מוליא מחבירו ועליו הראיה: **לנכסתא.** לשחיטה: **דמי רדיא.** יקרין: בעל

אבל מועד לגמרי לא משכחה ביה צד תמות כלל: ר"א אומר אין לו שמירה אלא סכין (כו'): אמר רבה מאי טעמא דר"א דאמר קרא [1]ולא ישמרנו שוב אין לו שמירה לזה א"ל אביי אלא מעתה דכתיב [2]ולא יכסנו נמי שוב אין לו כיסוי לזה וכי תימא הכי נמי והתנן [6]כסהו כראוי ונפל לתוכו שור או חמור ומת פטור אלא אמר אביי היינו טעמיה דר"א כדתניא [3]ר' נתן אומר מניין שלא יגדל אדם כלב רע בתוך ביתו ואל יעמיד סולם רעוע בתוך ביתו שנאמר [3]ולא תשים דמים בביתך:

הדרן עלך שור שנגח ארבעה וחמשה

שור [3]שנגח את הפרה ונמצא עוברה בצדה ואין ידוע אם עד שלא נגחה ילדה אם משנגחה ילדה משלם חצי נזק לפרה ורביע נזק לולד וכן פרה שנגחה את השור ונמצא ולדה בצדה ואין ידוע אם עד שלא נגחה ילדה אם משנגחה ילדה משתלם חצי נזק מן הפרה ורביע נזק מן הולד: **גמ'** אמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי סומכוס [7]דאמר ממון המוטל בספק חולקין אבל חכמים אומרים [8]זה כלל גדול בדין המוציא מחבירו עליו הראיה למה לי למימר זה כלל גדול בדין אצטריך דאפילו [2]ניזק אומר ברי ומזיק אומר שמא המוציא מחבירו עליו הראיה אי נמי לכי הא דאתמר [9]המוכר שור לחבירו ונמצא נגחן רב אמר הרי זה מקח טעות ושמואל אמר [3]יכול שיאמר לו לשחיטה מכרתיו לך אמאי וניחזי אי גברא דזבין לרדיא אי גברא דזבין לנכסתא לא צריכא [4]בגברא דזבין להא ולהא וניחזי אי דמי רדיא לרדיא אי דמי נכסתא לנכסתא [5]לא צריכא דאוקיר בישרא וקאי בדמי רדיא אמרי ואי

אלא טעמא דר"א כדתניא. תימה מהאי טעמא נמי לא תסגי דזר בכסוי משום דרבי נתן וי"ל דבור אית ליה תקנתא טפי כשמכסהו כראוי משור נגחן ועי"ל דמעיקרא ולאי ס"ד דר"א לענין תשלומין קאמר אבל השתא דמסקינן טעמא כדר' נתן לאו לענין תשלומין איירי אלא לגבי איסור בעלמא דאסור לקיימו ואיכא למימר דגבי בור נמי איכא אבל מודה אם שמרו שמירה מעולה והזיק פטור מיהו בשמירה פחותה ודאי לא סגיא מדאוסר לקיימו ולהכי אמר לעיל (דף מה:) הא מני ר"א היא:

הדרן עלך שור שנגח ד' וה'

שור שנגח את הפרה. זו דברי סומכוס. תימה דבפרק השואל (ב"מ דף ק. ושם) [1]משמע דלא אמר סומכוס יחלוקו אלא בעומד באגם גבי המחליף פרה בחמור דפריך בגמרא אמאי יחלוקו ונחזי בראשות דמאן קיימא אמר שמואל בעומדת באגם ופריך ומוקמה בחזקת מרא קמא הא מני סומכוס היא מדלא אמר אלא משמע דלא הדר ביה משנויא קמא והך דהכא איכא לאוקמי בעומדת באגם לר"ע דאמר יוחלט השור אבל לר' ישמעאל דמאי לסלק ליה בזוזי לא תתייאב אך מהאיא דהמניח (לעיל דף לה:) קשה דדייק זאת אומרת חלוקים עליו חבריו על סומכוס דמשמע התם דאפילו בברי וברי קאמר סומכוס דחולקין ואפילו עומד בביתו מדלא אוקי מתניתין בעומד בביתו או כרבי ישמעאל דאמר ב"ח הוא ומאי לסלוקי בזוזי ותיתי אפילו כסומכוס: **דאפילו** ניזק אומר ברי ומזיק אומר שמא. ולא"ת והא מחויב שבועה ואין יכול ליפטר הוא שזה מודה במקצת בנזק הפרה ובנזק הולד אומר איני יודע ומתוך שאין יכול ליפטר משלם כדאמר רבא בפרק השואל (ב"מ דף לח. ושם) ומיהו שמואל לית ליה האי סברא בפרק כל הנשבעין (שבועות דף מז. ושם) [6] ועוד י"ל דלמ"ד פלגא נזקא קנסא לא יהא מחויב שבועה גדולה מהודאת עצמו דמודה בקנס פטור [א] ועוד אומר ר"י דלא דמי כלל דהא טעמא דמחויב שבועה ואין יכול ליפטר משלם מפרש בפרק כל הנשבעין (שם) משום דכתיב שבועת ה' תהיה בין שניהם ולא בין היורשים ומפרש התם כגון שאמר ליה מנה לאבא ביד אביך ואמר ליה חמשים ידענא דבאבוה כה"ג מיחייב ועל כרחך צריך ליתן טעם למה באב חייב וביורשים פטור דבלא טעמא אין לומר כדאמר התם אי דאמר ליה נ' איתי ליה וג' לית ליה מה לי הוא מה לי אבוה אלא היינו טעמא דבאב חייב לא ידענא דהיה לו לידע אם אינו אם לאו אבל יורשיו לא היה להם לידע במילי דאבוהון ומהאי טעמא איתי ליה נמי למיפטר בשמעתין שאין לו לידע דבר זה אם משנגחה ילדה או קודם ולא"ת דהכא משמע דלית ליה לרב יהודה ברי עדיף ולקמן בפרק בתרא (דף קיח.) ובהשואל (ב"מ דף לז: ושם) [7] אמר מנה לי בידך והלה אומר איני יודע רב יהודה ורב הונא מחייבי דברי עדיף ואין לתרץ דהכא משמיה דשמואל קאמר דהא בספ"ק דכתובות (דף יב: ושם) [8] בעי למימר הא דרב יהודה ורב הונא דשמואל היא ולפי אותה סברא תקשה דשמואל אדשמואל וי"ל כדפרישית לעיל דהתם ברי שלו טוב שיודע שיכחישנו אם הוא משקר וגם אומו יש לו לידע אם חייב לו אם לאו הלכך מדטעין שמא מוכחא מלתא דברי דהאי אמת הוא וברי עדיף אבל הכא מה שטוען ברי לפי שיודע שזה לא היה בשעת נגיחה וזה טוען שמא טוב שאין לו לידע משו"ה אין ברי עדיף ובספ"ק דכתובות (שם) דבעי למימר הא דרב הונא ורב יהודה דשמואל היא ולא מסיק אדעתיה הא דדחי התם במסקנא היה יכול להקשות התם דשמואל אדשמואל דהתם פסיק שמואל כר"ג דאמר נאמנת בהיא דמשארסתני נאנסתי אע"ג דהתם אין לבעל לידע מתי נאנסת והכא בשמעתין מודה שמואל דלא אמר ברי עדיף במקום שהברי גרוע אלא שבכמה מקומות יכול לומר וליטעמיך ולא קאמר והיא דהבית והעלייה (ב"מ דף קטז: ושם) [9] דהיה אחד מכיר מקלת אבניו נוטלן ואמר [בגמ'] דאידך קאמר איני יודע ופריך לימא תיובתא דר"נ ומשמע דלרב יהודה ניחא התם י"ל דרגילות הוא שכל אחד מכיר מקלת אבניו וכן מוכח דמוקי לה כגון שיש עסק שבועה ביניהם ואם לא היה לו להכיר אבניו לא הייתי אומר מתוך שאין יכול ליפטר משלם כדפרישית לעיל וההיא דתנן בית נוחלין (ב"ב דף קלד. ושם קלה) זה אחי אין נאמן ויטול עמו בחלקו ומוקי בגמ' דאמרי אינך אין אנו יודעין ודייק זאת אומרת מנה לי בידך והלה אומר איני יודע פטור אע"ג דברי גרוע הוא שאין להם לאחין לידע אם הוא אחיהם דמה יודעים באותו שבא ממדינת הים התם בלאו הכי דחי שפיר ואין חושש לומר וליטעמיך ועוד י"ל דהתם מלי למימר דהכי קאמר זאת אומרת מנה לי בידך והלה אומר איני יודע פטור היכא דהוי ברי גרוע והשמא טוב כעין ההיא דמתני' דהתם.

המוציא מחבירו עליו הראיה. משמע מהכא דאין הלכה כסומכוס מדלא ס"ל שמואל כוותיה ובשמעתין דכל דאליס גבר בפרק חזקת הבתים (ב"ב דף לה. ושם) [10] יש להאריך בזה: **ונחזי אי דמי רדיא לרדיא.** פי' הרר"י בר מרדכי דהכא אפי' כרבנן דאמרי בהמוכר את הספינה (שם דף עז:) מכר הגמל לא מכר הבקר ולית להו הדמים מודיעים הכא מודו דהני מילי גבי גמל דאיכא רובא וחזקה דרובא קרו לגמל גמל ולבקר בקר וגם הוא מוחזק ואפילו לפי הספרים דלא גרסי רובא מ"מ לא אתיא דמים לחודייהו ומפקי מחזקה אבל הכא רובא לרדיא זבני ואיכא חזקה כנגד אותו הרוב שהמוכר מוחזק אמרינן הדמים מודיעים לסייע או לרוב או לחזקה ורשב"ם פירש בהמוכר פירות (שם דף לב. ושם) [11] בענין אחר:

מסורת הש"ס

[1] לקמן נב., [2] לעיל טו: [כתובות מח.], [3] ב"ב לג., [4] לעיל לה: ב"מ נ: נא: ק. [נ"ב קמא.], [5] ב"ב לב., [6] [מתמיהא. רש"ל], [7] [ד"ה הא], [8] [ד"ה ממון], [9] [ד"ה רב הונא], [10] [ד"ה רב הונא], [11] [ד"ה ומאי], [מ] [ד"ה ולחזי],

תורה אור השלם

1. אוֹ נוֹדַע כִּי שׁוֹר נַגָּח הוּא מִתְּמוֹל שִׁלְשֹׁם וְלֹא יִשְׁמְרֻנוּ בְּעָלָיו שִׁלֵּם יְשַׁלֵּם שׁוֹר תַּחַת הַשּׁוֹר וְהַמֵּת יִהְיֶה לוֹ: שמות כא לו
2. וְכִי יִפְתַּח אִישׁ בּוֹר אוֹ כִּי יִכְרֶה אִישׁ בּוֹר וְלֹא יְכַסֶּנּוּ וְנָפַל שָׁמָּה שׁוֹר אוֹ חֲמוֹר: שמות כא לג
3. כִּי תִבְנֶה בֵית חָדָשׁ וְעָשִׂיתָ מַעֲקֶה לְגַגֶּךָ וְלֹא תָשִׂים דָּמִים בְּבֵיתֶךָ כִּי יִפֹּל הַנֹּפֵל מִמֶּנּוּ: דברים כב ח

גליון הש"ם

תוס' ד"ה דאפילו וכו' ועי"ל דלמ"ד פלגא נזקא קנסא. עיין לעיל דף מז ע"ב תוספות ד"ה מודה:

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה דאפילו כו' ועוד אי"י כו'. נ"ב וכ"כ הלאמ"ד והרא"ש ספ"ו וש"פ. אבל הרמב"ם חולק:

רבינו חננאל

פרק חמישי: שור שנגח את הפרה

אבל חכמים אומרים זה כלל גדול בדין. המוציא מחבריו עליו הראיה. פר"ח דקיי"ל כחכמים ואע"ג דאמר רבה בר אבוה בפרק השואל את הפרה אין אומר סומכוס אפילו ברי וברי שינויא הוא ודחויה היא דקיי"ל כחכמים. **איתמר המוכר שור לחבירו ונמצא נגחן.** קיי"ל הלכתא כשמואל בדיני. וכן פר"ח זצ"ל דהלכתא כשמואל.

א ב מיי' פ"ע מהל' מזקי ממון הל' ב ג והלכה ו סמג עשין סא טוש"ע ח"מ סימן שלט סעיף ב ג וסימן ת סעיף ב:

ב ג ד ה מיי' פט"ז מהלכות מכירה הל' ה סמג לאוין קע טוש"ע ח"מ סי' רלב סעי' כג:

מוסף רש"י

כסהו כראוי. ועבר עליו השור או חמור ונפל ומת (לקמן נב.).

הדרן עלך שור שנגח דו"ה

ונמצא עוברה בצדה ואין ידוע. לב"ל, ולא עדיס יודעין אבל הס יודעין, דלא קתני ואינו יודע, והכי אמריגן בפנים אוחזין (ב:) ולרבה בר רב הונא דאמר אמר סומכוס אפילו ברי וברי כו' (רשב"ם ב"ב צג.). **אם עד שלא נגחה.** השור, ילדה. ופטור בעל השור (שם). **משלם.** בעל השור, חצי נזק לפרה. לשור הס משלם חלי נזק, ורביע נזק לולד. משום דחלי נזק דולד הוי ממון המוטל בספק וחולקין (שם). **ונמצא נגחן.** שהיה נגחן קודס מכירה ואין לאוי אלא לשחיטה (שם צב.). **מקח טעות.** כיון ונמצא חומץ והדרי זוזי כדמפרש טעמא לקמיה דרובא לרדיא זבני (שם). **יכול שיאמר לו כו'.** דבממונא לא אזלינן בתר רובא אלא אחר טענה טובה (שם). **לשחיטה מכרתיו לך.** דהא איכא דזבין לשחיטה, ורובא לאו כלום הוא והוה ליה כי פלגא ופלגא והמוליא מחבירו עליו הראיה, ואפילו לסומכוס דאמר ממון המוטל בספק חולקין, וקי"ל כווותיה, דסתם לן תנא כוותיה, הני מילי כגון שור שנגח את הפרה ונמצא עוברה בצדה ואין ידוע לב"ל היאך היה המעשה אם ילדה קודס נגיחה או אחר כך, ואפילו טעין חד מנייהו טענת ברי ואחדן טענת שמא, וכמו סבא ויבס בנכסי ספק בפרק החולץ (לח.) דקי"ל חולקין משום דאין ידוע אם בן ט' לראשון ויירשנו זקנו או בן ז' לאחרון וכנו של יבס הוא, אבל הכא שאנו יודעין היאך היה המעשה, הרי זה מכרן לזה סתם ונתגלה הדבר שהיה נגחן קודס לכן, הכא מודה סומכוס דלא הוה ממון המוטל בספק אלא אזלינן בתר הרוב שטוען יפה, דכיון דרובא לא כלום הוא לא היה לו למוכר לפרס אלא הלוקח הוה ליה למימר לרדיא קבעינא ליה, ומדלא פירס הספיק, ולא דמי ליון ונמצא חומץ, דהתם יין קתבע מיניה דמוכר בהדיא (רשב"ם שם). **ונחזי אי גברא כו'.** כלומר היכי דמי דפליגי רב ושמואל, ליחזי מי הוא גברא עובד אדמה הוא ולא טבח, ורגיל ואין ידוע לב"ל היאך היה המעשה אם ילדה קודס נגיחה או אחר כך, ואפילו טעין חד מנייהו טענת ברי ואחדן טענת שמא, וכמו סבא ויבס בנכסי ספק בפרק החולץ (לח.) דקי"ל חולקין משום דאין ידוע אם בן ט' לראשון ויירשנו זקנו או בן ז' לאחרון וכנו של יבס הוא, אבל הכא שאנו יודעין היאך היה המעשה, הרי זה מכרן לזה סתם ונתגלה הדבר שהיה נגחן קודס לכן, הכא מודה סומכוס דלא הוה ממון המוטל בספק אלא אזלינן בתר הרוב שטוען יפה, דכיון דרובא לא כלום הוא לא היה לו למוכר לפרס אלא הלוקח הוה ליה למימר לרדיא קבעינא ליה, ומדלא פירס הספיק, ולא דמי ליון ונמצא חומץ, דהתם יין קתבע מיניה דמוכר בהדיא (רשב"ם שם). **ונחזי אי גברא כו'.** כלומר היכי דמי דפליגי רב ושמואל, ליחזי מי הוא גברא עובד אדמה הוא ולא טבח, ורגיל

לקנות שוורים לחרישה, וכגון שהיו מכירין זה את זה, ולאי לרדיא זבין, ואפילו לשמואל ניחוי מקח טעות, דכיון שמכירים זה את זה הרי כאילו פירס לו מכור לי שור לחרישה (שם). **דזבין לנכסתא.** כגון טבח ועובד אדמה (שם). **דזבין להא ולהא.** כגון טבח ועובד אדמה (שם). **ונחזי אי דמי רדיא לרדיא.** כיון דהאי גברא עביד דזבין להכי ולהכי היה נמו ליך אחר הדמים ומימא הדמים מודיעים, דשור לרדיא קונין בעשרים דינרים ולשחיטה בי' דינרים ומיחזי מי דמי רדיא יהב ליה דהיינו כ' דינר הדמים מודיעים לרדיא זבין והכי זה מקח טעות, כמוכר יין ומגלא חומץ, ואמאי קאמר שמואל דיכול לומר לשחיטה מכרתיו הא ודאי לרדיא זבין, דהא אפילו לשחיטה זבין כיון דדמי רדיא קבל מיניה דלוקח מקחו בטל, דנתגלה יתר משפוח, דהא לא חזיא לרדיא, שהרי נמצא נגחן ואינו שוה אלא י' דינרים לשחיטה, ואי דמי נכסתא יהב ליה ודאי דלנכסתא זבין (שם, עי"ש בארוכה). **דאוקיר בישרא.** ואיכא דמים מודיעין, ואיכא דגרס דזל רדיא וקס כי בישרא, והייגו הך (שם).